

Pri sramotnem kamenu.

(Povest. — Spisal Ivan Zupánc.)

I.

Do jutri ne bodem živa;
Oh, méni je gróžno hudó!

Levstik.

Binkoštni ponedeljek 1. 1805. je bil krasen, solnčen dan. Toda zlati žarki, ki so obsevali goro in planjavo, niso prodri do začrnelega zidovja gradú sredi košatega drevja. Grad Poljane ob Kolpi, last knezov Turjačanov, vojvod kočevskih, bil je zato s svojimi otemnelimi stenami in ne baš velikimi, z železjem prepreženimi okni nekako neprijeten in teman. Kakor je bila zunanost turjaškega gradú neprijazna, tako je bil oduren tudi njegov oskrbnik — čegar ime pa ni važno za našo povest — ki je z železno roko tlačil grajščini podložne kmete.

Pobožni narod, ki se je vračal tega dné od jutranje službe božje iz Starega Trga domov v Predgrad — vas pri gradú —, veseleč se lepega jutra, zazrl je na ravnici pred gradom nenavaden prizor, ki mu je pričal glasno, da mu delijo tam notri ostri sodniki pravico.

Pri seženj in nekaj čez visokem kamenitem stebru, ki ga vidiš še dandanes na istem mestu, bilo je priklenjeno lepo dekle, imajoče kakih dvajset let. Kar pa je delalo ta prizor prav oduren, bila so živalska čreva, ovita okrog dekličjega vratú in vijoča se po beli njeni obleki, onesnaženi s krvjo.

K sramotnemu stebru, ali po narodovi govoricí: sramotnemu kamenu so priklepali raznovrstne

manjše zločince in prestopnike postave; živinski tatovi so se pa kaznovali, da so jim obešali še čreva malo poprej zaklane živali okrog vratú.

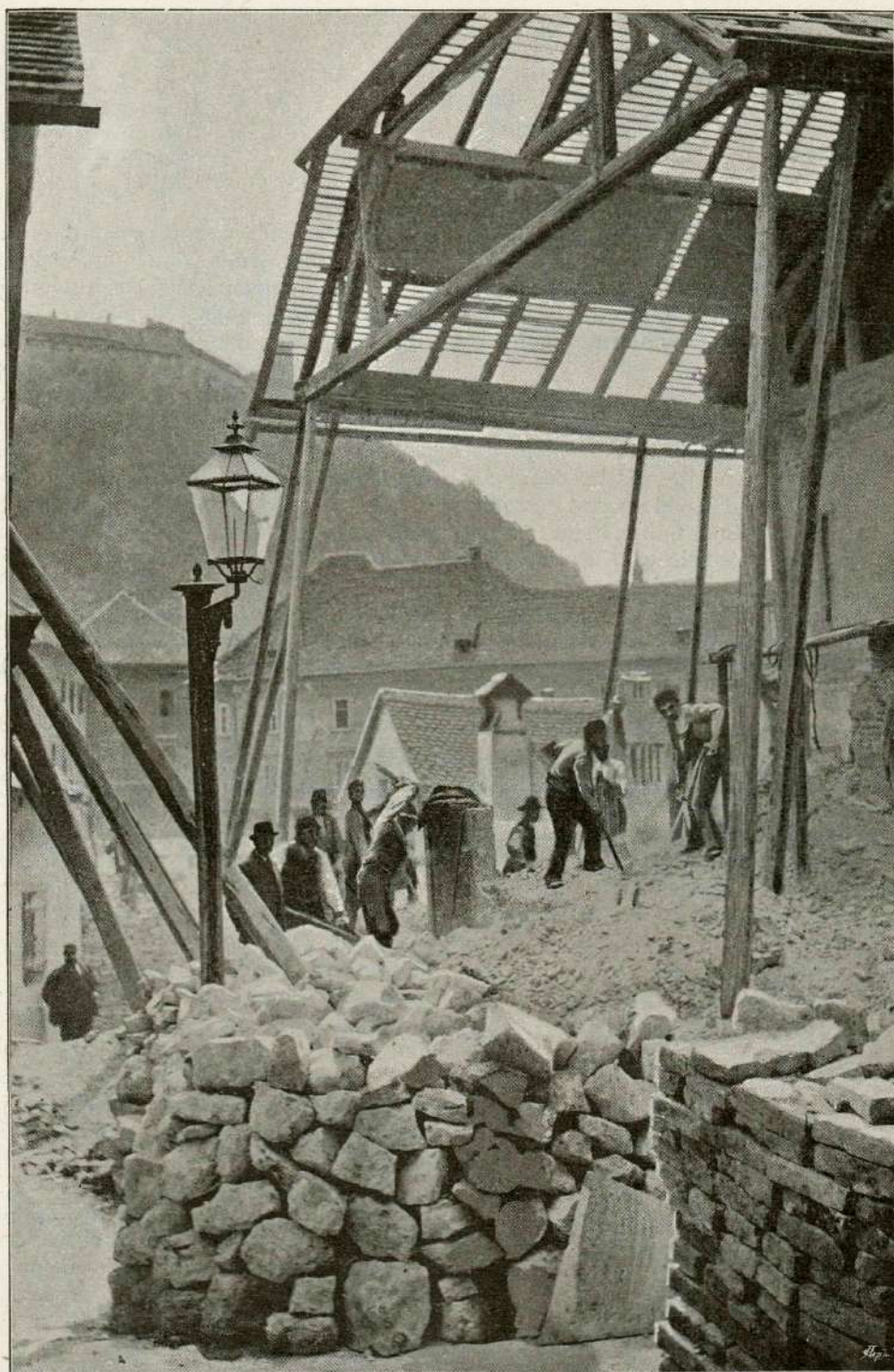
Razpostavljeno dekle je torej ukradlo kako domačo žival.

Ljubljana po potresu: Gosposke ulice.

Zagledavši dobro znano izpostavljenko, čudilo se je mimoidoče ljudstvo, da je do sedaj neomadeževano dekle krivo tatvine. Zraven stebra stoječi birič pa je oznanjal na vsa usta: „Manja

Majetič iz Predgrada je obsojena k sramotnemu kamenu po jutranji in deseti maši jedno uro in po litanijah do solčnega zahoda, ker je ukradla jagnje.“

Ljubljana po potresu: Podiranje hiše (štev. 4) na Šentpeterski cesti.

„E, kdo bi si bil mislil, saj jo poznamo vsi kot pošteno in pridno dekle“, govoril je stari Štrk. „Jaz ne morem verjeti, da bi bila tatica. O, ti nesreča!“

In možje so mu pritrjevali ter hiteli v Trgovčevo gostilno, kjer je oznanjevala ob vratih viseča jančja koža, da se dobi sveža pečenka.

Resnici na ljubo moram povedati, da tudi tukaj ni bilo brez ljudij, ki so se veselili odurnega prizora; saj je ponižanje bližnjikovo nekaterim največja slast.

V prvi vrsti so se radovala Manjine vrstnice, ki so željno pogledovale za moškim spolom, a so ji bile zavistne radi njene občudovane telesne lepote. Posebno veselile so se, da je ravno na dan, ko se je po popoldanski službi božji plesalo kolo, ista Manja, po kateri so hrepneli podgrajski mladeniči, namestu v kolu — pri sramotnem kamenu.

„Ha! Ali jo vidite hinavko? Vedno je tičala v cerkvi in se plazila okoli izpovednice, sedaj pa se je pokazalo, koliko je vredna njena pobožnost! O, davno sem že vedela, da ni nič prida, četudi so nam jo stavili gospod v vzgled. Lep vzgled! Mari bodimo tudi me tatice? Prav ti je, grdoba!“ Tako je Iličeva Kata, največja sovražnica svoje vrstnice Manje, govorila na ves glas nalašč, da bi ta čula njene strupene besede.

In ni je bilo v dekliskem krdelu, ki bi bila zagovarjala obsojenko!

Pa ne le njene vrstnice, tudi mladeniči so ji privoščili ponižanje, ker se ni zmenila dosti za nje. „Prav je prevzetnici!“ govorili so.

Pri vsakem izpostavljanju se je večalo deklino trpljenje: bila je bolj mrtva nego živa.

Zlobne besede so ji segale v srce kakor ostri noži.

„Kaj počne njena ljubeča mati? Kaj misli o njej mladenič, do katerega jedinega ni bila hladna?“

Kar prebudi izpostavljenko iz trdega razmišljanja petje kolujočih sredi vasi:

Zbiraj se, zbiraj, lipi zbor
 'Seh lipih, mladih djevojak
 I 'seh lipih junakov!
 Prvo kolo djevojačko,
 Drugo kolo 'se junačko,
 Tretje kolo 'se snašinsko.
 Gledala ga z Rima gospa!
 Ne glej kola, Rimska gospa!
 Ja ne morem od žalosti,
 Dje moj dragi druge ljubi.
 Drugoj kupi zlat prstanac;
 Meni neče svinčenoga!

Pri pevanju zadnjih vrstic je postalo osramočenki hudo pri srcu, tako hudo, da si je želela umreti.

Ko ji pa prinese lahek veter na ušesa zadnje besede popevke:

„Iše brat bratu govori:
 S toga ne more ništa bit',“

omedlela je.

II.

„Al' boš martro raj trpela,
 Al' mené moža imela!“
 „Martro rajši čem trpeti,
 Kakor te moža imeti.““

Nar. pesem.

Bara Majetičeva se je po smrti svojega moža preselila k svojemu jedinemu samskemu bratu, ki je kmalu potem umrl in ji zapustil leseno hišico in nekaj polja. Ni bilo veliko, a dobro ji je došlo, ker ji rajni mož, pošten čevljar, ni zapustil imetja in je imela skrbeti za svojega jedinko Manjico. Hčerka je bila priden, pobožen otrok, jedino veselje zapuščeni vdovi. Tudi telesno se je lepo razvijala Manjica in je bila z osemnajstim letom najlepše dekle v Predgradu.

Bara je jela zadnja leta čimdalje bolj hirati, zato je želela, da si hči kmalu izbere moža, kar bi ne bilo težko. Toda ta ni hotela o tem nič slišati: „Saj sem še premlada! Počakajte!“ govorila je, kadar jo je silila mati. Toda ta ni odnehala.

„Moja smrt ni več daleč!“ pravi nekega dné Manji. „Zato moram skrbeti, da se omožiš, ker te hočem videti preskrbljeno. V dvajsetem letu si, zato se menda ne bodeš izgovarjala več, da si premlada. Pa kaj pravim, vesela bodeš, če ti povem, kdo je bil danes pri nas in je povprašal po tebi. Res, velika sreča, da dobiš takega moža. No, pa saj veš gotovo, kdo je to. Menda si že zapazila, kdo posebno gleda po tebi. Bogati Kovačič te je snubil. Vesela bodi! Popoldne pride zopet, ko bodeš doma. Meni je prav odleglo, ker bodeš tako dobro preskrbljena. Oh, Bog vé . . .“

Dalje ni mogla govoriti, ker jo je posilil hud kašelj.

Na deklječem obrazu pa ni bilo videti nobenega veselja, nasprotno, videlo se je, da je potrta. Brez odgovora je odšla iz sobe in šla na polje.

Mati je osupla gledala za njo. „Kaj pomeni to?“ premišljala je in prišla do zaključka, da se bo deklica branila tega snubača.

Bogati Kovačič, tako ga je imenovalo ljudstvo, bil je v najlepši dóbi in lepe, korenjaške postave. Pred letom šele je prišel v Predgrad, kjer je kupil lepo hišo, v katero se je nastanil sam s svojim hlapcem. Doma je bil malokdaj, hodil je po trgovini, kakor je pravil. Ljudem se je zdelo marsikaj čudno, a ker se je pri-

hajač kazal moža, ki ima cvenka, in ker se je spoprijateljil z veljaki in gospódo v gradu, ziniti si ni upal nihče zle besedice o njem.

Odkar je Kovačič videl prvokrat Manjo, vedno je bil za njo, kjer jo je zagledal. Ko je opazil, da je dekle pobožno, začel je hoditi tudi v cerkev, česar preje ni storil. Neko nedeljo popoldne so ga videli celó na Kalvariji pri Starem Trgu, ko je molil z ljudstvom križev pot, kar se je vsem zdelo čudno, prav čudno.

Pa vse zastoj! Deklica se ni zmenila zanj in se ga je ogibala: bil ji je zopern.

Ko je šla po tistem materinem razodetju Manja na polje, rojile so ji različne misli po glavi. Težko ji je bilo žaliti ljubo mater, toda vzeti tega prihajača tudi neče, ne more. Da, možila bi se že, a vzela bi nekoga drugega. Toda . . .

„Dober dan, Manjica! Kam pa tako hitro, kam?“ zazveni ji znan glas na ušesi ter jo predrami iz premissljanja. Deklica zardi in na prvi hip ne vé, kaj bi odgovorila svojemu sosedu Baričevemu Petru.

„Kaj pa ti je, da si tako zamišljena?“ vpraša jo vnovič mladenič.

„Oh, kaj mi če biti?“ pravi deklina nekako zmotljena. „Kam pa ti?“

„K delavcem na polje grem pogledat. Pa te lahko spremim do vaše njive, če ne bodeš huda!“

„Huda bom, prav huda!“ pravi smejoča se Manjica.

Tako sta šla skupaj veselo kramljajoča in bila sta srečna.

Ko sta se ločila, vzdihnila je deklina polglasno:

„Tega bi se pa ne branila!“

Protí večeru je prišel zopet Kovačič, da povpraša samo Manjico in da se domenijo o ženitvi. Ž njim je prišel njegov najboljši prijatelj Muhvič. Manjica se je, ko je slišala snubača, zaprla v čumnato.

Da ni bilo Manjice v sobi, zdelo se je Kovačiču takoj sumno in niti sestri ni hotel.

„Verjemite mi, Kovačič“, začela je Bara, „rada, prav rada vam dam hčer, pa ker se neče še možiti, ne morem je siliti, saj veste, da nobena prisiljena reč ni dobra. Vam se še ne sili ženiti. Sevé, gospodinje potrebujete, to je res, toda prebije se že kako. Počakajte, da se vas dekle privadi, tako boječe je. Morda bo čez nekaj časa pri volji možiti se in se vas gotovo ne bo branila. Oh, to je težava z otroki!“

Tako je tolažila mati snubača in — sebe, četudi je imela malo upanja, ker ji je hči, ko se je vrnila domov, odločno odrekla.

Kovačič ni nič odgovoril na te besede, po izbi je hodil, in videlo se mu je, da ga tare silna jeza.

Kar se vstopi pred Baro in pravi s tresočim glasom: „Povejte mi, zakaj me neče! To hočem vedeti in nič drugega!“ Zaškrtno z zobmi in tako grdo zakolne, da ženica v strahu zakrikne.

Manja prileti prestrašena v sobo in se postavi pred tresočo se mater ter jo skrbno vpraša: „Moj Bog! kaj vam je?“

„Čakaj deklina! Pomnila me boš!“ S temi besedami odide razjarjeni snubač s svojim tovarišem ter zaloputne vrata za seboj.

„Prav si govoril, Muhvič, deklina ljubi katera drugega. Toda koga?“ opomnil je Kovačič na cesti.

„Oh, kaj si naredila! — Kaj bo sedaj? Jaz se tako bojim za te“, tarnala je tresoča se ženica.

„Mati, nič se ne bojte! Kaj mi hoče? Pa če bi imel tudi moč čez moje življenje, ne vzela bi ga nikoli, nikoli! Stokrat rajša umrjem!“

In maščeval se je. Življenja ji sicer ni vzela, a spravil jo je — k sramotnemu kamenu.

III.

Strah je pred nami,
Groza za nami.

Nar. pesem.

V 16. in 17. stoletju je trpela Poljanska dolina veliko radi pogostih napadov krvoločnih Turkov. Močni grad Poljane in pod njim se razprostirajoči dobro utrjeni tabor sta dajala zavetje ljudstvu, kadar je prihrul ljuti sovražnik, a naposled je razlejal tudi to pribežališče. Sedanjí grad so pozneje sezidali Turjačani na drugem mestu.

Ko so ponehali napadi neusmiljenega Turčina, prišla je na Poljance druga, ne dosti manj strašna nadloga: takoimenovani hajduki. Hajduki so hodili iz sosedne Hrvaške, da, celó iz Bosne, v večjih četah ropat v Poljansko dolino, na Kočevsko in do Črnomlja. Hriboviti svet je tukaj kaj pripraven za roparstvo. Bosniški roparji so pa prišli lahko v jednom dnevu do Poljan, kjer je Kranjsko najbližje Bosni. Hajduki so bili pravi bratje gorenjskim rokovnjačem, samo, da so bili še bolj grozoviti nego ti.

Še danes se pripoveduje, kake grozovitosti so počenjali ti divjaki.

Ob času naše povesti so se vrstili roparski napadi kaj pogosto. Ljudstvo se je moralo samo braniti, ker mejači in nekoliko vojakov v gradu niso delali preglavice nepovabljenim gostom. Da pa isto ni bilo kos dobro urejenim in bojevitim četam, ni mi treba praviti.

O njih predrznosti priča ta-le dogodek: Nekoga dné je prišla močna roparska četa v Stari

Trg ravno, ko je zvonilo poldne. Roparji so šli naravnost v Trga se držečo vas na Močilu in pridrli v hišo bogatega sodca (župana) Štrbenca. Družina je južinala, ko so vstopili hajduki. Načelnik je ukazal gospodarju, naj prinese ves denar in vrednostne reči, ker drugače bodo postrelili njega in vso družino ter mu zapalili hišo. Ko jim sodec prinese zahtevane stvari, vzeli so ga v svojo sredo ter šli z njim čez Trg proti Kolpi. Močilci in Tržani si niso upali napasti roparjev, ker jih je bilo preveč in ker bi takoj umorili Štrbenca, na katerega so imeli nastavljene puške; ko so bili na hrvaški strani v varnosti, izpustili so jetnika.

O njih brezbožnem divjaštvu pa priča ta-le pripetlejš: Nekoč so bili zbrani na Logarskem hribu, kjer so v cerkvi svetega Duha pekli janca. Neki ropar vzame čreva in jih obesi svetemu Eliji okoli vratú, rekoč: „Preljubi Ilja! Če bi v Poljanskem gradu vedeli, da sem ukradel danes tolstega janca, priklenili bi me k tistemu kamenu in mi obesili to-le lepodišečo pasico okoli vratu, ko bi me imeli; ker me pa nimajo, nosi jo namesto mene, saj se ne braniš, kaj ne?“

Tega divjaka je zadela kmalu potem zaslužena kazen. Pri nekem napadu v Dobljčah so ga ubili kmetje.

Skoraj vsak dan je bilo slišati, da so v kaki vasi ropali hajduki.

Da niso prizanesli župnišču v Starem Trgu, razume se.

Za slučaj, da pridejo nepovabljeni gostje, preskrbljeni so bili v župnišču z orožjem; v debelih hrastovih vratih so bile strelne lukne in okna so bila dobro zapažena z železjem. In res, do sedaj so bili vsi poskusi, vlomiti v župnišče, brez uspeha.

Neke viharne noči — kmalu po dogodku, povedanem v prvem odstavku — ni mogel mlajši župnikov hlapec Jure spati, ker ga je bolel zob. Ječal ni, da ne bi zbudil svojega starejšega čemernege tovariša, s katerim sta spala v jedni sobi. Kar zapazi, da je oni tiho vstal, skril njegovo puško in šel s svojo po prstih v vežo. Juretu se je zazdelo, da sliši na dvorišču šepetanje, pogleda skozi okno in, ker se je ravno zabliskalo, zagleda oboroženo trumo zunaj; hitro skoči raz postelj, vzame skrito orožje in smukne za tovarišem, ki je že odklepal vežna vrata, zavihti nad njim puško in ga pobije na tla. V istem trenutku se vsujejo roparji v župnišče, in Jure omahne zaboden brez glasú. Nekateri vsiljenci pridrvé v spodnje prostore, drugi pa leté po stopnicah k stanovanju župnikovemu in kapelanovemu. Župnik se je še za časa skril v skriven prostor, kjer je imel shranjene dragocenosti in denar, kapelan pa je v svoji sobi

pričakoval roparjev. „Vzeti mi nimajo kaj, umorili me pa tudi ne bodo“, rekel si je.

Ko roparji niso dobili župnika in pričakovanega denarja v njegovem stanovanju, prihruli so h kapelanu, ki jih je mirno vsprejel in jim očital njih pregrešno dejanje.

„Pridigo si prihrani za nedeljo, to ni za nas, gospod Anton! Denar sém in povej nam, kje je debeli gospod in njegova mošnja. Včeraj je potegnil precěj drobiža, ki bi ga mi potrebovali. Hitro!“

Kapelan vzame iz miznice pest srebrnega in bakrenega denarja ter ga vrže na mizo rekoč: „Tukaj je moje imetje! Župnika pa sami poiščite!“

„Hoho, gospod Anton! Tako reven pa vendar nisi. Le sezi še kam. Pa hitro!“

Kapelan jim zatrjuje, da nima ničesar več, toda ne verjamejo mu in silijo vanj, naj se podviza.

Ko vidi načelnik, da ne opravijo nič, zakriči: „Vrag ti . . . ! Odščipnite mu kos mesá, masti tako nič nima ta suhač!“

In ubogega duhovnika so ščipali s kleščami in ga suvali, a niti oglasil se ni, nego je hrabro trpel grozne bolečine.

Kar začne plat zvoná biti. Cerkvénik Grgič je prišel k župnišču, ker je bilo treba iti k bolniku, in je čul tolovaje v poslopju. Hitel je v zvonik, in kmalu je bil ves Trg in sosedne vasi po koncu.

Roparji so vedeli, da bo ljudstvo srdito branilo svoja duhovnika, in ker jih ni bilo veliko, zato so na glavarjevo povelje: „Pustite to revno cerkveno miš! Za menoj!“ odrinili iz župnišča. Toda, ko so prišli iz dvorišča na vrt, zagmele so na povelje: „Ogenj!“ puške v temno noč. tje, od koder so strelci slišali prihajajoče roparje.

Začulo se je stokanje, znamenje, da se puške niso izstrelile zastonj. „Trška straža“ je to noč prvič pokazala svojo hrabrost in izurjenost pod Štrbenčevim poveljstvom, ki jo je ustanovil šele pred kratkim časom v varstvo Trga in Močil.

Roparjev preganjati ni bilo varno, zato so to opustili. Kuharico so dobili v njeni spalnici, zvezano z zamašenimi usti, a oba hlapca sta bila mrtva.

Ko so posvetili po vrtu, našli so nezavestnega ranjenca — Muhviča.

IV.

„Bog, o Bog, ti vel'ki Bog!
Da bi me vslíšal gospod Bog?“
Nar. pes.

Bara je prejokala noč in dan pri postelji bolne hčere, ki je obležala onega dné, ko so

jo bili prinesli nezavestno od sramotnega kamena domov. Vročinska bolezen se je lotila deklice in mešalo se ji je. V blodnji je vedno klicala Baričevega Petra na pomoč proti Kovačiču. To so bili žalostni dnevi za izkušano mater, ki je jokaje prosila Boga, da ji pusti jedinega otroka, jedino veselje. In goreča vdovina molitev je bila uslišana: Manjici se je obrnilo na boljše, zdravje se ji je boljšalo od dné do dné, četudi počasi.

Baričev Peter je hodil v skrbéh povpraševat, kako je ljubljene deklici. Takrat, ko je zvedel, da je obsojena k izpostavljenju, bilo mu je neizrečeno hudo, a o njeni nedolžnosti ni dvomil niti trenutek. Da je Muhvič zatožil Manjico radi tatvine, bil je mladeniču dokaz, da je to sprožil Kovačič iz maščevanja. Toda dokazov ni bilo, in ako bi tudi bili, ne bil bi nič opravil. Ko je viselo dekličino življenje na niti, čutil je Peter, da bi bilo življenje brez nje zanj pusto, neizmerno pusto, da mora biti njegova, ako ozdravi, njegova na vsak način. Tiste dni je hodil žalosten okoli in ni mu dišala nobena jed. Ker je skrbna mati izpraševala sina, kaj mu je, razodel ji je, da ljubi Manjico. Baričevka se je ustrašila, ne da bi ji bila deklica neljuba snaha, nego bala se je moža, ki je že odmenil sinu bogato nevesto iz Čepljan. Barič je bil najbogatejši Predgrajec in zato jako ponosen, da, prevzet. Mati je tolažila sina, kakor je vedela in znala, a sama ni upala, da bi mož kdaj dovolil v to ženitev, že radi sramote ne. O Manjicini nedolžnosti jo je prepričal Peter; da bi se pa udal njen mož, ni bilo misliti. Na sinovo prošnjo je šla Baričevka večkrat skrivaj pogledat k bolnici in ji nosila boljnih stvari iz svoje kuhinje.

Kapelan Anton je prišel večkrat pogledat k bolni deklici in tolažit Baro. Tudi on je bil prepričan o Manjicini nedolžnosti, še predno je zvedel o Kovačičevi snubitvi in grožnji. Da je prihajal vse to napeljal, v tem je duhovnika podkrepila tudi Muhvičeva zatožba. Ta človek se mu je zdel že iz davna sumljiv, zakaj živel je dobro, a skoraj vedno lenaril. Gospod Anton je tolažil ubogo mater:

„Vse bo še dobro, in tudi hčerina nedolžnost bo prišla na dan, ker Bog ne zapusti svojih.“

In hitro so se izpolnile te duhovnikove besede.

Veliko je bilo čudenje, ko so našli ono noč ranjenega Muhviča na župniškem vrtu; bil je sicer močno našemljen, a spoznali so ga takoj. Muhvič je bil pač znan kot širokovesten človek, a da je v družbi roparskih hajdukov, tega vendar ni pričakoval nikdo. Ker je bila njegova rana nevarna, hoteli so ga spraviti z Bogom, ko se je zavedel, a on ni hotel nič o tem slišati. Ko je pa trdovratni grešnik videl, kako ljubezniva sta

ž njim duhovnika, katera je bil napadel, in kako skrbno mu strežeta, omečilo se mu je ledeno srce. Skesano se je spovedal in prejel sveto potpnico.

Ko se je spravil z Bogom prosil je kapelana:

„Prosim vas lepo, izprosite mi odpušcanje po nedolžnem obsojene Manje in njene matere. Kovačič me je zapeljal, da sem nesel po noči sam svojega janca v njun hlev ter potem zatožil dekle tatvine. Kovačič je pričal in rekel, da bi bil vzel obtoženko za ženo, ako bi ne bil neprostovoljna priča njenega prestopka. V gradu so mu své verovali in obsodili Manjo.“

Čez nekaj časa je nadaljeval: „Še nekaj vam imam povedati, gospod. Kovačič je bil v zvezi s hajduki. Predno je prišel na Predgrad, imel je nekje na Hrvaškem krčmo, v katero so zahajali roparji. Veliko je iztočil in dobro mu je šlo. Ker so hajduki potrebovali zanesljivega človeka v Poljanski dolini, ki bi za-nje vohunari, pregovorili so Kovačiča — ali je to njegovo pravo ime, ne vem — da se je naselil v Predgradu. Tudi moje nesreče je kriv, zapeljal me je, da sem šel med roparje. Bog mi bodi milostljiv!“

Uro potem je stal skesanec pred svojim božjim Sodnikom.

Te novice so napravile veliko hrupa. Prijatelji in zagovorniki po nedolžnem obsojene deklice so se veselili, prihajajoči pristaši so pa bili poparjeni in sramovali so se.

Sedaj se je Predgrajcem zasvetilo, zakaj je Kovačič s hlapcem vred odpotoval dan po napadu na župnišče in je hiša ostala zaprta.

Slutil je, da ga bo izdal njegov ranjeni prijatelj.

V.

Kar Bog stori, vse prav stori,
Če tudi nam se prav ne zdi.

Moder izrek.

Nekaj tednov po zadnjih dogodkih je bila v Predgradu pri Majetičevki zbrana vesela družba: Barič s sinom in gospod kapelan Anton. Bara in hči sta znosili vse na mizo, kar je bilo boljšega pri hiši; pokazati sta hoteli, da se tudi pri njih dobi kaj dobrega za prigrizek. Manjica je bila vesela in rdeča, kakor kuhan rak, zakaj sam ponosni Barič jo je prišel snubit za svojega sina. Nihče bi ne bil poznal deklici, da se je pred nedolгим časom borila s smrtjo.

Kako je vse to prišlo?

Ko je kapelan Anton zvedel, da bi Baričev Peter rad vzel Manjico in da ga ima ta rada, sklenil je napeti vse svoje moči, da se izpolni njuna želja. Petra je imel rad, ker je bil po-božen in marljiv mladenič. Ko je deklica okrevala, šel je duhovnik k Bariču in ga je res po

velikem trudu pripravil, da je dovolil v ženitev. In tukaj naj povem, da se ni kesal nikoli.

In ženitovanje! Takega že ni bilo dolgo v vsej Poljanski dolini. Barič je dobil celo nekje v Kočevarjih turško godbo. Ne-le Predgrajci, nego tudi Tržani so napravili slavolok, razpeli so namreč na dveh hojkah vrh in obesili nanjo najlepše ženske robce. Barič pa zato tudi ni varčeval z vinom. Ko se je ženitovanjski sprevod pomikal k župni cerkvi v Stari Trg, bilo je po koncu mlado in staro. Pred godbo so šli povabljeni mladeniči s svojo zastavo ter veselo skakali, plesali in ukali. Možje so pa pucali s puškami, da je bilo veselje. Vmes je veselo godla godba. Lepa je bila nevesta, posebno se ji je pristojal šapelj t. j. visoka krona iz umetnih cvetic.

V Trgu pod lipami so se zavrtili v kolu in potem šli v cerkev. Zastavo so vtaknili v zdolben kamen, ki je bil v ta namen vzdian v steno župnišča, kjer je še danes. Dva oborožena mladeniča sta jo stražila.

Po svetem opravilu so šli v istem redu domov. Ko je srečni ženin zagledal sramotni steber pred gradom, rekel je prebledevši ženki: „Manjica, da nisi bila ti pri tistem kamenu tam-le, midva bi ne bila danes srečen par. Res je, kar so rekli gospod Anton: Bog vse prav stori. Njegovo ime bodi češčeno!“

„Na veke, amen!“ odgovorila je ganjena nevesta.

Bara je še toliko časa živela, da je pestovala zlatolasega vnučka, in lahko je umrla, ker je vedela, da je srečna njena ljuba Manjica.

* * *

Ljudstvo se je začelo krepko v bran postavljati hajdukom, zato roparski napadi niso bili več tako pogostni. Popolno zatrli so te strahovite roparje šele Francozje. Ko so ti odšli, začele so se zopet prikazovati roparske čete, katere je pozneje vodil neki Kralj.

V petdesetih letih pa je roparstvo popolnoma ponehalo.

Celje in okolica.

(Povestne in mestopisne črtice. — Poleg „Celjske Kronike“ i. dr. sestavil Andrej Fekonja.)

(Dalje.)

Celjski pokneženi grofi.

„Neima može biti u čitavoj dogodovštini 14. i 15. stolëtja nijedne vladajuće kuće, koja bi se u toli kratko vrëme tolike bila domogla vlasti i tolika nabavila bogatstva, kao što se je domože i nabavi kuća Celjskih knezah (grofah). Od prostih vlastelih gradovah Sanecka i založenoga Celja uzpeše se, pridruživši si do mala mnoge druge gradove, na prestol de facto čitave Štajerske, Kranjske i Koruške. Čim se udade kći jednoga vladavca ove knežke kuće za Žiška kralja ugarskog, bude knez Celjski takodjer za bana hrvatskoga postavljen, te po tom svojom vlastju ne samo u Hrvatskoj, nego li kao ban takodjer u Ugarskoj prevagnu.“

Stanko Vraž.

Nova dōba za Celje se začenja sredi XIV. stoletja.

Akoprav je bilo to mesto dolgo časa zaradi toliko nesreč in izpremen skoro pozabljeno, vendar ni mogel tako primeren, mikaven in lep kraj dolgo ostati zapuščen. Slovenci, živeči ob Savinji, so pozidali na razvalinah stare Celeje novo mesto, katero naziva srednjefrankovski Nemeč, kakor smo ravnokar slišali, po imenu „Zilje“ v začetku XIII. veka.

Res, da je novo osnovano Celje samo po sebi bilo sedaj majhno in tako neznatno, da je imelo celó v XV. stoletju le ime trg — oppidum, ter niti ni imelo svoje župnije, marveč je cerkveno spadalo pod Žalec bržčas vse do konca XII. veka¹⁾, vendar je Celje polagoma zopet postalo znamenito v povestnici ter je zaslovelo po svetu.

Očetje njegove sedanje slave pa so takozvani celjski grofi, kateri so tu v celjskem gornjem gradu (sedaj razvalina, imenovana „Stari grad“) imeli svoje sedišče. Četudi se je rod celjskih grofov ohranil samo malo nad sto let (1341 do 1456), vendar je bil tako mogočen, da se je meril celó s kralji in cesarji, na dvorih kakor tudi v bojih. Raznovrstne zveze teh celjskih mogetcev s tedanjimi vladarji in drugimi velikaši so tako znamenite, da moramo celjske grofe prištevati najvažnejim rodbinam, katere so gospodovale Slovincem.

V povesti celjskih grofov res nahajajo ne samo Celjani in bližnji okoličani, temveč skoro vsi prebivalci v Štajerski, Koroški, Kranjski, v Hrvaški in v Ogerski, vsakateri za svoj kraj dosti zanimivega in spomina vrednega. Ker so

¹⁾ Vid. Ig. Orožen: Dekanat Cilli 28, 29.